

УДК 378.091.214.18:378.016:[02:930.25]:378.091.212:[004:005.336.2:001.102
DOI: 10.31866/2616-7654.16.2025.348146

**«ІНФОРМАЦІЙНО-
БІБЛІОГРАФІЧНА
ЕВРИСТИКА» ЯК
ІНТЕГРАЛЬНА ОСВІТНЯ
КОМПОНЕНТА У
ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«БІБЛІОТЕЧНА,
ІНФОРМАЦІЙНА ТА
АРХІВНА СПРАВА»**

*Віра Загуменна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: vzagumenna@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4238-890X*

*Данило Кузьменко,
аспірант,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: _zem_@ukr.net
ORCID ID: 0009-0009-3832-2471*

Для цитування:

Загуменна, В., & Кузьменко, Д. (2025). «Інформаційно-бібліографічна евристика» як інтегральна освітня компонента у підготовці фахівців спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа». *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 16, 191–202. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348146>

Метою статті є розкриття значення та ролі дисципліни «Інформаційно-бібліографічна евристика» у системі підготовки фахівців спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», аналіз її потенціалу у формуванні ключових професійних компетентностей і визначення напрямів удосконалення змісту та методики викладання.

Методи дослідження. Використано комплекс методів наукового пізнання (об'єктивності, зв'язку теорії і практики), методи аналізу й синтезу, узагальнення та інтерпретації, системний, структурно-функціональний, підходи, методи порівняння, систематизації, прогнозування, моделювання.

Наукова новизна. Вперше досліджено навчальну дисципліну «Інформаційно-бібліографічна евристика» як інтегральний компонент професійної підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців та набуття компетентностей у сфері пошуку, аналізу, створення й ефективного використання інформаційних ресурсів і баз даних, орієнтованих на потреби користувачів.

Основні висновки. Дисципліна «Інформаційно-бібліографічна евристика» виступає не лише навчальною, а й інтегративною платформою, що з'єднує здобутки бібліографічної, документальної та інформаційної евристики. Вона спирається на довідково-бібліографічний апарат і сучасні інформаційно-бібліографічні ресурси, забезпечуючи студентам можливість розвивати критичне мислення та інноваційні навички роботи з інформаційними потоками.

Отримання студентами умінь і навичок аналізувати, шукати, зберігати, класифікувати та надавати інформацію не лише готує їх до традиційних бібліотечно-інформаційних процесів, а й має забезпечити високий рівень цифрової грамотності відповідно до сучасних міжнародних стандартів. Це дозволяє майбутнім фахівцям інтегруватися у глобальний інформаційний простір, ефективно працювати із даними та створювати орієнтовані сервіси на актуальні потреби користувачів.

Ключові слова: бібліографічна евристика, документна евристика, інформаційно-бібліографічна евристика; бібліотечна, інформаційна та архівна справа; професійні компетентності; інформаційно-бібліографічні ресурси; національна бібліографія; цифрова грамотність; рамки цифрових компетентностей.

ВСТУП

Сучасні трансформаційні процеси в інформаційно-комунікаційному середовищі зумовлюють необхідність оновлення змісту та форм професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери. Зростаючий обсяг інформаційних ресурсів, розвиток цифрових технологій та посилення інтеграційних процесів вимагають від майбутніх фахівців уміння оперативно здійснювати пошук, аналітико-синтетичну обробку та критичну оцінку даних. У цьому контексті дисципліна «Інформаційно-бібліографічна евристика» виступає як важлива та комплексна складова професійної підготовки.

Вивчення зазначеної дисципліни забезпечує формування у студентів навичок інформаційного пошуку, аналітико-бібліографічного аналізу, створення та використання довідково-бібліографічного апарату, а також розвитку евристичного мислення, що сприяє інноваційності та гнучкості в майбутній професійній діяльності. Особливого значення набуває формування компетентностей у сфері роботи з електронними ресурсами та базами даних, адже вони стають основним середовищем інформаційної діяльності.

Метою статті є розкриття значення та ролі дисципліни «Інформаційно-бібліографічна евристика» у системі підготовки фахівців спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», аналіз її потенціалу у формуванні ключових професійних компетентностей і визначення напрямів удосконалення змісту та методики викладання.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Використано комплекс методів наукового пізнання (об'єктивності, зв'язку теорії і практики), методи аналізу й синтезу, узагальнення та інтерпретації, системний, структурно-функціональний, підходи, методи систематизації, прогнозування та моделювання. Для розкриття теми використовуються такі загальнонаукові методи, як історичний та діяльнісний, порівняльний, історіографічний, хронологічно-ретроспективний, а також спеціальні – бібліографічний, інформаційний, джерелознавчий, методи класифікації, наукової реконструкції бібліографічної продукції та ін. Важливого значення набувають методи соціальних комунікацій, бібліотекознавства, бібліографознавства, інформології.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

В сучасних умовах глобальних трансформаційних змін, постійного збільшення та накопичення значних інформаційних масивів виникає потреба у здійсненні ефективного пошуку відповідної релевантної інформації для вирішення конкретних питань. Уміння грамотно і професійно здійснювати пошук достовірної та актуальної інформації забезпечує можливість формулювати обґрунтовані висновки і приймати адекватні рішення, а також спонукає бібліотечно-інформаційних фахівців до опанування спеціальних евристичних методів. Інформаційно-бібліографічна евристика виступає теоретичним підґрунтям інформаційного пошуку,

тоді як сам пошук є практичною реалізацією процесу знаходження цінної інформації, необхідної для прийняття свідомих самостійних рішень і розв'язання управлінських завдань.

Законодавчі та нормативні документи, методичні рекомендації МОН чітко вимагають від освітньо-професійних програм (ОПП) орієнтації на результати навчання й забезпечення відповідного мінімуму обсягу програми для формування загальних і фахових компетентностей. На практиці це означає, що ОПП мають формулювати очікувані результати, інструменти їх оцінювання, навчальні дисципліни і практики так, щоб гарантовано формувати вміння з інформаційного пошуку, роботи з архівними джерелами, інформаційного менеджменту та цифрової грамотності (відповідно до наказу МОН № 1378 від 12 грудня 2018 року для бакалаврів та ін.); також закріплено вимоги до компетентностей, навчальних результатів і обсягу ЄКТС, що повинні забезпечувати формування фахових та загальних компетентностей випускників. Одночасно освітні компоненти ОПП повинні не лише передавати знання, а й формувати здатність до адаптації у динамічному інформаційному просторі, володіння цифровими інструментами, аналітичну та комунікаційну компетентність.

Теоретичним підґрунтям статті стали наукові праці, в яких розкривається питання різних видів евристики інформаційно-бібліографічного спрямування, як-от бібліографічної (О. Збанацька, Є. Тодорова, Г. Швецова-Водка), документної (О. Збанацька), архівної (Н. Христова) та ін. Сучасні дослідники розглядають проблеми бібліографічної евристики у співвідношенні і поєднанні із завданнями теоретичного та практичного аспектів бібліографії, зокрема, інформаційно-бібліографічного і довідково-бібліографічного обслуговування та інформування, формування і використання довідково-бібліографічних фондів бібліотек й сукупних довідково-інформаційних фондів інформаційних установ, створення інформаційно-бібліографічних ресурсів, у т. ч. і електронних, що в цілому становить інформаційне підґрунтя, завдяки якому відбувається інформаційний пошук (О. Антонюк, Л. Глазунова, О. Промська, О. Василенко, Т. Добко, В. Загуменна, В. Омельчук, Т. Побережна, М. Сенченко, Я. Хіміч) та ін.

Так, О. Збанацька (2020) розглядає бібліографічну евристику як науку про теорію і практику організації бібліографічного пошуку та зазначає, що вона є теоретичним підґрунтям бібліографічного пошуку. Цієї ж думки дотримуються Є. Тодорова (2017) та Г. Швецова-Водка (2011), наголошуючи на тому, що об'єктом бібліографічної евристики є бібліографічний пошук як особливий вид професійної і непрофесійної діяльності.

О. Збанацька (2018) розглядає документну евристику як комплексну систему знань, що вивчає історію, теорію та практику документального пошуку, його інтелектуальні й технологічні засади, спрямовані на забезпечення споживачів інформації необхідними документами. Водночас документна евристика може слугувати науковим підґрунтям для організації та вдосконалення процесу документального пошуку.

Бібліографічна евристика зорієнтована на створення бібліографічних та реферативних баз даних, в яких зафіксовано пошукові образи документів. Усі види пошуків тісно взаємопов'язані між собою. Так, щоб знайти документ, треба знати певну сукупність бібліографічних даних: автора, назву, місце видання, рік тощо. Отже, потрібно спочатку здійснити бібліографічний пошук. І, навпаки, щоб про-

вести фактографічний пошук у будь-якій галузі знань або практики, потрібно спочатку знайти ті документи, в яких можуть бути важливі для нас факти.

У державному стандарті ДСТУ 2392-94 «Інформація і документація. Базові поняття. Терміни і визначення» (Держстандарт України, 1994) визначено такі терміни, як «бібліографічний пошук», «інформаційний пошук», «документальний пошук», «довідковий пошук», а також терміни, що характеризують інформаційні потреби і запити, питання відповідності інформації, що є одними з найважливіших критеріїв оцінки якості інформаційних послуг, повноти, достовірності і точності їх надання.

Переважна більшість публікацій присвячена питанням довідково-бібліографічного обслуговування, створенню довідково-пошукового апарату, різноманітним бібліографічним джерелам і використанню інформаційно-бібліографічних ресурсів із метою забезпечення релевантного пошуку та задоволення інформаційних запитів користувачів, потреби яких постійно зростають (Добко, 2017).

Національна бібліографія (НБ) є важливою системою орієнтації в національних інформаційних ресурсах та основою для їх створення і формування національного бібліографічного репертуару, свідченням культурного розвитку країни, сприяє вивченню історико-культурного спадку, слугує розвитку національної культури та її взаємозв'язків зі світовою культурою. Теоретичні та практичні питання упорядкування національної бібліографії висвітлювалися у публікаціях В. Бабица, І. Вовченко, Т. Добко, Р. Жданової, В. Загуменної, В. Кононенко, І. Лиханової, В. Омельчука, М. Сенченка та багатьох інших фахівців.

Питанням створення та використання системи бібліографічних ресурсів України (в тому числі й електронних) присвячені праці О. Промської та Л. Глазунової (2012), Т. Добко (2017), Т. Добко та Л. Пономаренко (2020), Г. Швецової-Водки (2011, 2017) та ін. Краєзнавчі інформаційно-бібліографічні ресурси бібліотек Поділля широко представлені в публікаціях О. Антонюк (2022), Т. Побережної (2023) та багатьох інших.

Автори Л. Борнманн і Дж. Н. Маревські (Bornmann & Marewski, 2019) пропонують модель, що допомагає розуміти, як використовувати евристичні методи при пошуку та аналізі наукової інформації та як навчати студентів аналізу й оцінюванню інформаційних джерел і розвивати компетентності, пов'язані з інформаційно-бібліографічною евристикою.

Аналіз наукових і навчально-методичних джерел дозволив поглибити розуміння взаємозв'язку бібліографічної, документальної та інформаційної евристики й визначити ключову роль інформаційно-бібліографічних ресурсів у цьому процесі, дав можливість простежити еволюцію бібліографічної, документної та інформаційної евристики як єдиного процесу, що змінювався разом із розвитком суспільства і технологій, а також показав, що інтеграція бібліографічного, документального й інформаційного підходів у навчальному процесі сприяє розвитку критичного мислення, інформаційної культури й аналітичних здібностей студентів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства та глобалізації інформаційних потоків підготовка фахівців спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» потребує нових підходів до формування їхніх компетентно-

стей. Одним із ключових напрямів є розвиток навичок пошуку, критичного оцінювання та творчого використання інформаційних ресурсів різного типу – бібліографічних, документальних, цифрових.

Освітньо-професійні програми (ОПП) зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (із 2025 р. – «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа») виконують ключову роль у реалізації компетентнісного підходу, перетворюючи нормативні вимоги (стандарти і законодавство) на конкретні результати навчання та набори загальних і фахових компетентностей випускника.

У Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККиМ) в освітньо-професійній програмі «Інформаційна діяльність та медіакомунікації» зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» («Бібліотечна, інформаційна та архівна справа») із 2023–2024 навчального року започатковано дисципліну «Інформаційно-бібліографічна евристика» як обов'язкову освітню компоненту у підготовці фахівців зазначеної спеціальності.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливо підвищується роль інформаційного контенту, бібліографічної інформації і бібліографів як провідних інформаційних фахівців-практиків, які в сучасних умовах здійснюють бібліографічну діяльність у бібліотеках та інших інформаційних установах із пошуку та створення різноманітних інформаційно-бібліографічних ресурсів, оцифрування документів. Особливо це стосується національних, регіональних (краєзнавчих) інформаційних ресурсів, створення електронних бібліотек, бібліографічних баз даних, що є підґрунтям формування національної культурної спадщини України. Все це актуалізувало на цьому етапі розроблення Професійного стандарту «Бібліограф», ініційованого Державним агентством України з питань мистецтв та мистецької освіти, над яким упродовж 2024–2025 років працювали провідні фахівці бібліотечно-інформаційної галузі України: практики, освітяни, науковці та ін.

У зазначеному стандарті наводиться **«Перелік результатів навчання, необхідних для набуття компетентностей та виконання трудових функцій за професією Бібліограф»**. Зокрема, акцентується увага на наступних компетентностях:

- здатність створювати та вести бібліографічні бази даних, каталоги і картотеки;
- здатність створювати веббібліографічні ресурси, використовуючи для цього цифрові технології;

- здатність організовувати фонд довідково-бібліографічних документів;
- здатність готувати бібліографічні і фактографічні довідки та ін.

Особливо зауважується на формуванні вмінь та навичок, а саме:

- створювати і наповнювати бібліографічні бази даних, каталоги та картотеки;
- укладати тезауруси та рубрикатори;
- створювати бібліографічні описи інтернет-ресурсів;
- створювати різні види веббібліографічних посібників (вебкаталоги, вебпоказники, вебнавігатори та ін.);
- застосовувати цифрові інструменти для створення веббібліографічних ресурсів та ін.

Проте моніторинг певної кількості освітніх програм навчальних закладів, що готують фахівців зі спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»,

показав, що у більшості з них до обов'язкових компонентів ОПП не включають дисципліни саме бібліографічного спрямування.

Водночас важливо зауважити, що ОПП «Інформаційна діяльність» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа Харківської державної академії культури містить комплексну дисципліну «Аналітико-синтетична обробка документів та бібліографічна діяльність» (https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/op/2025/b13_b_id.pdf). Так само ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка до обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми одноіменної спеціальності включає дисципліну «Бібліографознавство та бібліографічна діяльність» (https://fufkm.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/fufkm/documents/OPP_NP/%D0%9E%D0%9F_%D0%86%D0%91%D0%90%D0%A1%D0%B1_2024.pdf), таким чином підкреслюючи важливість бібліографічних дисциплін у підготовці фахівців спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа».

Навчаючись за ОПП «Інформаційна діяльність та медіакомунікації» (https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/abiturientam/OPNn/OPP_029_Inform_dial_mediakom_bak_modern.pdf) у НАКККІМ, студенти не лише опановують традиційні методи організації, зберігання та надання інформації, але й набувають компетентностей у сфері цифрових комунікацій, медіаконтенту, навички ефективної командної роботи, критичного мислення, проектної діяльності та інші важливі soft skills, які роблять їх конкурентоспроможними на ринку праці.

Дисципліна «Інформаційно-бібліографічна евристика» передбачає розгляд теоретичних основ і організаційно-методичних засад інформаційно-бібліографічної евристики; форм існування бібліографічної інформації та видової класифікації бібліографії; методики інформаційно-бібліографічного обслуговування різних категорій споживачів інформації; виконання різноманітних запитів користувачів (тематичних, фактографічних, адресних, уточнюючих) тощо.

«Інформаційно-бібліографічна евристика» тісно пов'язана із дисциплінами інформаційно-комунікаційного, бібліотекознавчого та книгознавчого циклів, зокрема з такими освітніми компонентами: Аналітико-синтетична переробка інформації, Інформаційна культура та академічна доброчесність, Бібліотекознавство, Інформаційний сервіс, Маркетинг інформаційних продуктів і послуг, Документаційне забезпечення управління.

Метою та завданнями дисципліни є опанування теоретичних основ та оволодіння методикою організації інформаційно-бібліографічної евристики (пошуку), інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів; вміння формувати інформаційно-пошуковий апарат інформаційної установи; набувати знання і вміння з інформаційного пошуку та надавання доступу до інформації всім, хто її потребує.

Здобувачі ознайомлюються з основними поняттями та визначеннями щодо інформаційно-бібліографічної евристики, її структурними компонентами, акцентуючи увагу на інформаційно-бібліографічний пошук, встановлення співвідношення між ними. Це розвиває у студентів здатність до абстрактного мислення та генерування і впровадження креативних ідей.

Так, евристика визначається як наука, що вивчає теорію та практику організації інформаційного і бібліографічного пошуку. Традиційно відповідні компетентно-

сті формувалися в межах дисциплін, що акцентували увагу на бібліографічній або документальній евристиці. Однак сучасна інформаційна сфера вимагає інтеграції цих підходів у цілісну систему, де «інформаційно-бібліографічна евристика» виступає як комплексна компонента.

В результаті ці складові вибудовуються в певний ланцюжок «бібліографічна → документальна → інформаційна евристика».

- **Бібліографічна евристика** навчає студента базових навичок пошуку та роботи з бібліографічними записами, у тому числі й інформаційними ресурсами національної та інших видів бібліографії;

- **Документальна евристика** розширює коло – формує вміння працювати з документами як носіями культурної та історичної спадщини;

- **Інформаційна евристика** переносить ці навички в цифрову площину, готує до роботи із глобальними інформаційними потоками, інтегрованими системами та персоналізованим задоволенням запитів користувачів.

У процесі навчання за означеною освітньою програмою студенти досліджують еволюцію уявлень про інформаційно-бібліографічну евристику та її розвиток на певних історичних етапах, здійснюючи узагальнення, аналіз і синтез інформації в діяльності, пов'язаній із її пошуком, накопиченням, зберіганням та використанням.

Розглядається понятійний апарат бібліографознавства як теоретичної основи існування бібліографічної інформації, яка є посередником у системі документально-соціальних комунікацій. Акцентується увага на основних суспільних функціях бібліографічної інформації та видовій класифікації різноманітних бібліографічних джерел, що активізує застосування сучасних методик і технологій автоматизованого опрацювання інформації, формування та використання електронних інформаційних ресурсів і сервісів.

Під час навчання здобувачі аналізують систему інформаційно-бібліографічних ресурсів України, зокрема поточні та ретроспективні національні (державні) інформаційно-бібліографічні ресурси, при цьому зауважується на створенні українського бібліографічного репертуару та на ретроспективних виданнях національних бібліотек тощо. Також приділяється увага науково-допоміжним, рекомендаційним та видавничо-книготорговельним інформаційно-бібліографічним ресурсам.

Особливої ваги в цьому контексті набуває національна бібліографія, яка є свідком національної пам'яті своєї країни і народу, частиною свого часу та відображає історичний родовід своєї держави (Загуменна, 2018).

Якщо звернутися до витоків створення бібліографічного репертуару на міжнародному рівні, то воно пов'язане з іменами бельгійських вчених Анрі Лафонтена і Поля Отле, які ініціювали у 1895 р. першу *Міжнародну конференцію з бібліографії* у Брюсселі. На ній було прийняте рішення про створення міжнародного покажчика «Універсальний бібліографічний репертуар» (УБР), який мав облікувати всі друковані видання, що були опубліковані у світі з моменту появи книгодрукування до кінця XIX ст.

Для здійснення цього проєкту було створено Міжнародний бібліографічний інститут – МБІ (Institut international de bibliographie). В результаті було проведено значну роботу по виявленню книжок, статей та інших видань за допомогою бібліографічних посібників, що були створені раніше у різних країнах. На жаль, ідея

реалізації цього проєкту виявилась утопічною за відсутності на той час національних бібліографій у більшості країн світу.

Пізніше, вже у XX ст., а саме у 1950 р. на міжнародній конференції з національної бібліографії у Парижі, була прийнята ідеальна (оптимальна) модель поточної національної бібліографії, за якою національні бібліографії країн світу повинні були реєстрували усі типи і види видань, що виходили в кожній країні на той час (Загуменна, 2018).

В подальшому на міжнародній конференції 1974 р. була затверджена міжнародна програма «Універсальний бібліографічний облік» (УБО) / Universal Bibliographical Control (UBC), мета якої – створення системи міжнародного обміну бібліографічними даними про всі документи, що були надруковані у світі (International Federation of Library Associations and Institutions, 2014).

Міжнародна інформаційна програма УБО залишається актуальною і сьогодні, незважаючи на значні зміни у світовому інформаційному середовищі. Вона трансформується відповідно до вимог часу, зберігаючи своє головне призначення – забезпечення глобальної сумісності та доступності бібліографічних баз даних.

Інформаційно-бібліографічні ресурси створюють основу для формування сучасних навичок роботи з інформацією та документами. Під час навчання здобувачі засвоюють види інформаційно-бібліографічного обслуговування, зокрема довідково-бібліографічне обслуговування та бібліографічне інформування. Особлива увага приділяється технологіям онлайнового сервісу та інтернет-послуг у бібліотеках, особливостям обслуговування в умовах електронних бібліотек та проблемам взаємодії із традиційними бібліотеками, створенню і підтримці функціонування електронних бібліотек та архівів, методам вивчення і задоволення культурних та інформаційних потреб користувачів.

ДБО базується на використанні довідково-бібліографічного апарату, який має відповідати рівневі розвитку науки на сучасному етапі і допомагати користувачам у вирішенні спеціальних, міжгалузевих і комплексних проблем, у задоволенні їхніх особистих наукових, виробничих, освітніх або пізнавальних потреб (Добко, 2017).

Довідково-бібліографічний апарат (система каталогів і картотек, довідково-бібліографічний фонд, бази даних, система різноманітних покажчиків, реферативних видань тощо) розглядається як основа довідково-бібліографічного обслуговування, забезпечує студентам можливість засвоїти логіку структурування знань, методи тематичного і фактографічного пошуку, вивчати інформаційні потоки у їхній системності та комплексності. Виконуючи практичні завдання, студенти засвоюють методику виконання тематичних, уточнюючих, адресних та фактографічних запитів.

Сформовані у межах дисципліни «Інформаційно-бібліографічна евристика» професійні компетентності – аналіз, пошук, збереження, класифікація інформації та надання користувачам знань у будь-яких форматах – органічно відповідають основним вимірам **Європейської рамки цифрових компетентностей** (Vuorikari et al., 2022).

– **Інформаційна грамотність та вміння працювати з даними (Information and data literacy)**: пошук, аналіз і оцінювання достовірності джерел, використання різноманітних інформаційно-бібліографічних ресурсів, формування запитів у традиційних і цифрових середовищах.

– **Комунікація та співпраця у цифрових середовищах (Communication and collaboration):** надання користувачам інформації і знань у різних форматах, розроблення й підтримка електронних бібліографічних та довідкових сервісів, консультування онлайн.

– **Створення цифрового контенту (Digital content creation):** класифікація, опис і систематизація документів та інформаційних ресурсів у цифрових базах даних, участь у формуванні метаданих, розвиток електронних каталогів.

– **Безпека (Safety):** дотримання авторського права та етичних норм під час надання інформації, захист персональних даних користувачів, грамотне зберігання цифрових документів.

– **Розв’язання проблем (Problem solving):** застосування евристичних методів пошуку й аналізу для задоволення потреб різних категорій користувачів, адаптація нових цифрових інструментів до бібліотечно-інформаційної діяльності.

Таким чином, навчання студентів умінням аналізувати, шукати, зберігати, класифікувати та надавати інформацію не лише готує їх до традиційних бібліотечно-інформаційних процесів, а й забезпечує високий рівень цифрової грамотності відповідно до сучасних міжнародних стандартів. Це дозволяє майбутнім фахівцям інтегруватися у глобальний інформаційний простір, ефективно працювати із даними та створювати сервіси, орієнтовані на користувача.

ВИСНОВКИ

Дисципліна «Інформаційно-бібліографічна евристика» виступає не лише навчальною, а й інтегративною платформою, що з’єднає здобутки бібліографічної, документальної та інформаційної евристики. Вона спирається на довідково-бібліографічний апарат і сучасні інформаційно-бібліографічні ресурси, забезпечуючи студентам можливість розвивати критичне мислення та інноваційні навички роботи з інформаційними потоками.

Таким чином, отримання студентами умінь і навичок аналізувати, шукати, зберігати, класифікувати та надавати інформацію не лише готує їх до традиційних бібліотечно-інформаційних процесів, а й має забезпечити високий рівень цифрової грамотності відповідно до сучасних міжнародних стандартів. Це дозволяє майбутнім фахівцям інтегруватися у глобальний інформаційний простір, ефективно працювати із даними та створювати сервіси, орієнтовані на актуальні потреби користувачів.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Антонюк, О. (2022). Видова специфіка електронних красназавчих баз даних Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 10, 10–21. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269439>
- Держстандарт України. (1994). *Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення* (ДСТУ 2392-94). Інститут прикладної інформатики.
- Добко, Т. (2017). Довідково-бібліографічна діяльність і довідково-бібліографічне обслуговування: співвідношення понять і термінів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 45, 82–95.

- Добко, Т., & Пономаренко, Л. (2020). Національна бібліографія України: здобутки, проблеми, перспективи. *Науково-педагогічні студії*, 4, 110–124. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2020-4-110-124>
- Загуменна, В. В. (2018). Національна бібліографія України: здобутки та перспективи. В В. М. Медведєва (Уклад.), *Книгознавча школа Київського національного університету культури і мистецтв* (2-ге вид., с. 335–340). Ліпа-К. <https://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/knigoznavcha-shkola.pdf#page=335>
- Збанацька, О. М. (2018). *Комунікаційні засади документної евристики*. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.
- Збанацька, О. М. (2020). Бібліографічна евристика та бібліографічний пошук: кореляція сутності понять. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 13–23. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2020.227082>
- Побережна, Т. І. (2023). Трансформація діяльності публічних бібліотек Поділля в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 56–62. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294073>
- Промська, О. Л., & Глазунова, Л. В. (2012, 25 квітня). Метабібліографічні ресурси України: сучасний стан та напрями вдосконалення в електронному середовищі. В Н. І. Полянська (Уклад.), *Створення бібліографічних ресурсів: проблеми та перспективи* [Матеріали п'ятих бібліографічних студій] (с. 4–12). Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка.
- Тодорова, Є. М. (2017). Вплив соціокультурних змін сучасного інформаційного суспільства на трансформацію професії бібліографа. *Вісник Харківської державної академії культури*, 50, 124–134.
- Швецова-Водка, Г. М. (2011). *Вступ до бібліографознавства* (3-тє вид.). Рівненський державний гуманітарний університет.
- Швецова-Водка, Г. М. (2017, 16 лютого). Бібліографічна евристика. В *Українська бібліотечна енциклопедія*. <http://ube.nlu.org.ua/article/Бібліографічна%20евристика>
- Bornmann, L., & Marewski, J. N. (2019). Heuristics as conceptual lens for understanding and studying the usage of bibliometrics in research evaluation. *Scientometrics*, 120, 419–459. <https://doi.org/10.1007/s11192-019-03018-x>
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2014, August 18). *Programme: Universal bibliographic control in the digital age*. <https://www.ifla.org/events/programme-universal-bibliographic-control-in-the-digital-age/>
- Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). *DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens* (Report EUR 31006 EN). Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/115376>

REFERENCES

- Antoniuk, O. (2022). Vydova spetsyfika elektronnykh kraieznavchykh baz danykh Vinnytskoi oblasnoi universalnoi naukovoï biblioteki [Variety specifics of electronic local history databases of Vinnytsia Regional Universal Scientific Library]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 10, 10–21. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269439> [in Ukrainian].
- Bornmann, L., & Marewski, J. N. (2019). Heuristics as conceptual lens for understanding and studying the usage of bibliometrics in research evaluation. *Scientometrics*, 120, 419–459. <https://doi.org/10.1007/s11192-019-03018-x> [in English].
- Derzhstandart Ukrainy. (1994). *Informatsiia ta dokumentatsiia. Bazovi poniattia. Terminy ta vyznachennia* [Information and documentation. Basic concepts. Terms and definitions] (DSTU 2392-94). Instytut prykladnoi informatyky [in Ukrainian].

- Dobko, T. (2017). Dovidkovo-bibliohrafichna diialnist i dovidkovo-bibliohrafichne obsluhovuvannia: spivvidnoshennia poniat i terminiv [Relationship of concepts and terms "reference and bibliographic activities" and "reference and bibliographic services"]. *Academic Papers of Vernadskyi National Library of Ukraine*, 45, 82–95 [in Ukrainian].
- Dobko, T., & Ponomarenko, L. (2020). Natsionalna bibliohrafiia Ukrainy: zdobutky, problemy, perspektyvy [National bibliography of Ukraine: Achievements, problems, prospects]. *Research and Educational Studies*, 4, 110–124. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2020-4-110-124> [in Ukrainian].
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2014, August 18). *Programme: Universal bibliographic control in the digital age*. <https://www.ifla.org/events/programme-universal-bibliographic-control-in-the-digital-age/> [in English].
- Poberezhna, T. I. (2023). Transformatsiia diialnosti publichnykh bibliotek Podillia v umovakh voiennoho stanu [Transformation of the activities of public libraries of Podillia under the conditions of marital state]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 56–62. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294073> [in Ukrainian].
- Promska, O. L., & Hlazunova, L. V. (2012, April 25). Metabibliohrafichni resursy Ukrainy: suchasnyi stan ta napriamy vdoskonalennia v elektronnomu seredovyshchi [Metabibliographic resources of Ukraine: Current state and directions of improvement in the electronic environmen]. In N. I. Polianska (Comp.), *Stvorennia bibliohrafichnykh resursiv: problemy ta perspektyvy* [Creation of bibliographic resources: Problems and prospects] [Materials of the fifth bibliographic studies] (pp. 4–12). Korolenko Kharkiv State Scientific Library [in Ukrainian].
- Shvetsova-Vodka, H. M. (2011). *Vstup do bibliohrafoznavstva* [Introduction to bibliographic science] (3rd ed.). Rivne State University of the Humanities [in Ukrainian].
- Shvetsova-Vodka, H. M. (2017, February 16). Bibliohrafichna evrystyka [Bibliographic heuristics]. In *Ukrainska bibliotechna entsyklopediia* [Ukrainian library encyclopedia]. <http://ube.nlu.org.ua/article/Bibliohrafichna%20evrystyka> [in Ukrainian].
- Todorova, Ye. M. (2017). Vplyv sotsiokulturnykh zmin suchasnoho informatsiinoho suspilstva na transformatsiiu profesii bibliohrafa [Influence of socio-cultural changes of modern information society on transforming the profession of a bibliographer]. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 50, 124–134 [in Ukrainian].
- Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). *DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens* (Report EUR 31006 EN). Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/115376> [in English].
- Zahumenna, V. V. (2018). Natsionalna bibliohrafiia Ukrainy: zdobutky ta perspektyvy [National bibliography of Ukraine: Achievements and prospects]. In V. M. Medvedieva (Comp.), *Knyhoznavcha shkola Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv* [Book science school of the Kyiv National University of Culture and Arts] (2nd ed., pp. 335–340). Lira-K. <https://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/knigoznavcha-shkola.pdf#page=335> [in Ukrainian].
- Zbanatska, O. M. (2018). *Komunikatsiini zasady dokumentnoi evrystyky* [Communicational basis of documentary heuristics]. National Academy of Culture and Arts Management [in Ukrainian].
- Zbanatska, O. M. (2020). Bibliohrafichna evrystyka ta bibliohrafichni poshuk: koreliatsiia sutnosti poniat [Bibliographical heuristics and bibliographical search: Correlation of the concepts essence]. *Library science. Record Studies. Informology*, 4, 13–23. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2020.227082> [in Ukrainian].

UDC 378.091.214.18:378.016:[02:930.25]:378.091.212:[004:005.336.2:001.102

Vira Zahumenna,
*PhD in Education, Professor,
National Academy of Culture and Arts Management
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: vzagumenna@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4238-890X*

Danylo Kuzmenko,
*PhD Student,
National Academy of Culture and Arts Management
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: _zem_@ukr.net
ORCID ID: 0009-0009-3832-2471*

“INFORMATION AND BIBLIOGRAPHIC HEURISTICS” AS AN INTEGRAL EDUCATIONAL COMPONENT IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN “INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL STUDIES”

The aim of the article is to reveal the significance and role of the discipline ‘Information and Bibliographic Heuristics’ in the system of training specialists in ‘Information, Library and Archival Studies’, as well as to analyse its potential in forming basic professional competences and identify areas for improving the content and methodology of teaching.

Research methods. A set of methods of scientific cognition (objectivity, connection between theory and practice), methods of analysis, synthesis, generalisation and interpretation, systemic and structural-functional approaches, methods of comparison, systematisation, forecasting and modelling are applied.

Scientific novelty. For the first time, the academic discipline ‘Information and Bibliographic Heuristics’ is viewed as an integral component of professional training of library and information specialists and acquisition of competencies in the field of search, analysis, creation and effective use of information resources and databases focused on the needs of users.

Main conclusions. The discipline “Information and Bibliographic Heuristics” is not only an educational but also an integrative platform that combines achievements of bibliographic, documentary and information heuristics. It grounds on the reference and bibliographic apparatus, on modern information and bibliographic resources, providing students with the opportunity to develop critical thinking and innovative skills in working with information flows.

Acquiring the skills and abilities to analyse, search, store, classify and provide information not only prepares students for traditional library and information processes, but also ensures a high level of digital literacy in accordance with current international standards. This allows future specialists to integrate into the world information space, work effectively with data and create services that are focused on the users’ current needs.

Keywords: bibliographic heuristics; documentary heuristics; information and bibliographic heuristics; library; information and archival studies; professional competences; information and bibliographic resources; national bibliography; digital literacy; digital competence framework.

Надійшла 11.09.2025

Прийнята 07.11.2025

Стаття була вперше опублікована онлайн 29.12.2025

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.